

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

DEPARTAMENT GOSPODARKI,
SKARBU PAŃSTWA I PRYWATYZACJI

KGP.410.2.3.2024

Pani
Joanna Kopczyńska

Prezes
Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie
Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie
ul. Żelazna 59a
00-848 Warszawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/24/013 Wykorzystanie potencjału hydroenergetycznego w elektroenergetyce

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie ¹ , Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie ² , ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 22, 31-109 Kraków
Kierownik jednostki kontrolowanej	Joanna Kopczyńska, Prezes, od 11 stycznia 2024 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnili: Krzysztof Woś, Prezes, od 31 sierpnia 2022 r. do 10 stycznia 2024 r.; Krzysztof Woś, p.o. Prezes, od 17 sierpnia 2022 r. do 30 sierpnia 2022 r.; Przemysław Daca, Prezes, od 17 stycznia 2018 r. do 16 sierpnia 2022 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	Realizacja inwestycji dotyczących budowy nowych i modernizacji istniejących elektrowni wodnych
Okres objęty kontrolą	Lata 2018-2024 (I połowa), z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed lub po tym okresie
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Departament Gospodarki, Skarbu Państwa i Prywatyzacji
Kontrolerzy	1. Milena Tymendorf, Główny specjalista kp., upoważnienie do kontroli nr KGP/25/2014 z 10 kwietnia 2024 r. 2. Małgorzata Kornaga, Główny specjalista kp., upoważnienie do kontroli nr KGP/26/2024 z 10 kwietnia 2024 r. 3. Andrzej Wiszniewski, Specjalista kp., upoważnienie do kontroli nr KGP/27/2024 z 10 kwietnia 2024 r.

(akta kontroli str. 1-3, 173-174)

¹ Dalej też: PGW Wody Polskie.

² Dalej też: RZGW w Krakowie.

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

RZGW w Krakowie w kontrolowanym okresie (lata 2018-2024 I połowa) realizował zadanie w zakresie zwiększenia wykorzystania potencjału hydroenergetycznego w elektroenergetyce, jednak działanie to nie było w pełni skuteczne. W wyniku czynników niezależnych od RZGW budowa Elektrowni Wodnej Świnna Poręba⁵ została opóźniona w stosunku do pierwotnych założeń. Przesunięcie planowanej daty oddania inwestycji do użytkowania wynikało z niewykonania w terminie zbiornika wodnego Świnna Poręba, na którym zrealizowano elektrownię wodną⁶. Opóźnienie budowy zbiornika było m.in. efektem niezapewnienia z budżetu państwa wystarczających środków finansowych na jego realizację i opóźnieniem w wykonaniu poszczególnych części tego zadania⁷.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Główną inwestycją w zakresie wykorzystania hydroenergii w elektroenergetyce realizowaną przez RZGW w Krakowie była budowa EW Świnna Poręba o mocy zainstalowanej 4,610 MWh i przewidywanej produkcji energii elektrycznej na poziomie 14,8 GW/rok. Przystąpienie do prac realizacyjnych elektrowni wodnej, miało nastąpić w końcowej fazie budowy obiektów zbiornika wodnego, przed rozpoczęciem jego pierwszego napełnienia. Termin ukończenia budowy i napełnienia zbiornika wodnego ulegał jednak w kolejnych aktualizacjach programów strategicznych i nowelizacjach ustawy z dnia 4 marca 2005 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Program budowy zbiornika wodnego Świnna Poręba w latach 2006-2010”⁸, przesunięciu z końca 1996 r. na koniec 2015 r. Ostatecznie w 2017 r. uzyskano poziom piętrzenia wody w zbiorniku wodnym umożliwiając rozpoczęcie rozruchu elektrowni. Ze względu na obowiązujące brzmienie art. 74 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o *odnawialnych źródłach energii*⁹, że jednym z warunków otrzymania wsparcia dla produkcji energii ze źródeł odnawialnych było, aby pierwsze wytworzenie energii nastąpiło po przystąpieniu i wygraniu aukcji oraz z uwagi na brak możliwości udziału EW w systemie aukcyjnym w 2017 r.¹⁰ rozruch elektrowni nastąpił dopiero po wygraniu aukcji w dniu 19 listopada 2018 r. Pierwsze wprowadzenie energii elektrycznej do sieci nastąpiło w dniu 2 marca 2019 r.

Istotną przyczyną opóźnień w realizacji zbiornika wodnego a następnie elektrowni wodnej było finansowanie inwestycji w stopniu niższym niż przewidziano w pierwotnym harmonogramie i jego aktualizacjach. Łącznie w latach 2006-2009 z zaplanowanej kwoty 1 021,8 mln zł przekazano z budżetu państwa kwotę 552,2 mln zł (tj. 54,0%). Przesunięcie terminu oddania zbiornika do użytkowania związane było również z opóźnieniem w realizacji jednego z zadań - linii kolejowej (Zadanie III) wraz z mostami kolejowymi. Decyzję o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej otrzymano w listopadzie 2011 r., a pozwolenie na budowę uzyskano 3 sierpnia 2012 r. Wystąpił też przypadek siły wyższej związany z nadmiernym wahaniami ciśnienia

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Dalej: EW, MEW.

⁶ Inwestorem do 1993 r. była Dyrekcja Zabudowy Kaskady Górnej Wisły w Oświęcimiu. W latach następnych funkcję Inwestora pełniły: Okręgowa Dyrekcja Gospodarki Wodnej w Krakowie – do 1999 r., od 2000 r. Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie, a od 2018 r. do podpisania protokołu odbioru technicznego robót w dniu 5 sierpnia 2019 r. PGW Wody Polskie – RZGW w Krakowie.

⁷ W szczególności infrastruktury kolejowej i drogowej.

⁸ Dz. U. Nr 94 poz. 784, ze zm. Dalej też: *Program*.

⁹ Dz. U. z 2023 r. poz. 1436, ze zm. Dalej: *ustawa OZE*.

¹⁰ W 2017 r. nie przewidziano aukcji dla instalacji o parametrach odpowiadającym parametrom instalacji EW Świnna Poręba.

wody w rurociągu derywacyjnym¹¹ oraz awarie turbozespołów, które opóźniły pełne uruchomienie elektrowni wodnej.

Koszt budowy elektrowni wyniósł łącznie 46 308,5 tys. zł i był wyższy od planowanego o 7 266,9 tys. zł, tj. o 18,6%. Izba nie stwierdziła wydatkowania środków publicznych na cele niezwiązane z inwestycją EW Świnna Poręba.

Produkcja energii elektrycznej w latach 2019-2023 wyniosła łącznie 87 063,493 MWh, a przychody z tytułu jej sprzedaży - 37 460,4 tys. zł. Jednocześnie z tytułu wsparcia, w związku z wygraną aukcją, za okres rozliczeniowy trwający od marca do końca grudnia 2022 r. Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie uzyskały przychody w kwocie 4 736,3 tys. zł.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej¹² kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Realizacja działań zwiększających wykorzystanie potencjału hydroenergetyki w elektroenergetyce

1.1 Realizacja zadań zwiększających wykorzystanie potencjału hydroenergetyki w elektroenergetyce

Opis stanu faktycznego

W okresie objętym kontrolą, tj. od 2018 r. do końca I kwartału 2024 r. RZGW w Krakowie realizował jedną inwestycję związaną z budową (lub modernizacją) obiektów służących produkcji energii elektrycznej z energii wody – Elektrownię Wodną Świnna Poręba o mocy osiągalnej 4,100 MWh oraz mocy zainstalowanej 4,610 MWh, zlokalizowanej na zbiorniku wodnym Świnna Poręba¹³. W wymienionym okresie RZGW w Krakowie nie prowadził innych inwestycji związanych z budową lub modernizacją obiektów służących do produkcji energii elektrycznej z energii wody. Inwestorem budowy EW Świnna Poręba był Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie, a wcześniej inwestycję prowadziła Dyrekcja Zabudowy Kaskady Górnej Wisły w Oświęcimiu i Okręgowa Dyrekcja Gospodarki Wodnej w Krakowie.

Inwestycja zrealizowana została na podstawie umowy nr Ośw/2027/P/88 z dnia 1 września 1988 r. zawartej pomiędzy Okręgową Dyrekcją Gospodarki Wodnej w Krakowie a firmą Hydrotrest SA¹⁴. Inwestorem przedsięwzięcia do 1993 r. była Dyrekcja Zabudowy Kaskady Górnej Wisły w Oświęcimiu. W latach następnych funkcję Inwestora pełniły: Okręgowa Dyrekcja Gospodarki Wodnej w Krakowie – do 1999 r., od 2000 r. Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie, a od 2018 r. do podpisania protokołu odbioru technicznego robót w dniu 5 sierpnia 2019 r. PGW Wody Polskie – RZGW w Krakowie. Zmiana Inwestora była wynikiem zmian struktur organizacyjnych podmiotów realizujących inwestycję jakie następowały w okresie budowy EW Świnna Poręba.

(akta kontroli str. 10-11)

Zbiornik wodny Świnna Poręba (na którym następnie zbudowano MEW) zlokalizowano na rzece Skawie w Województwie Małopolskim na granicy powiatów – wadowickiego i suskiego. Swoim zasięgiem zbiornik obejmował gminy: Mucharz, Stryszów i Zembrzyce. Zapora znajdowała się w miejscowości Świnna Poręba,

¹¹ Lub kanał derywacyjny – sztuczne koryto przecinające w poprzek zakole rzeki w celu wykorzystania jej naturalnego spadku.

¹² Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹³ Dalej też: EW Świnna Poręba.

¹⁴ Następnie Skanska SA. Dalej: Umowa z dnia 1 września 1988 r.

ok. 6 km na południe od Wadowic, na 26,6 km biegu Skawy. Zbiornik rozciągał się na długości ok. 11 km. Powierzchnia zbiornika wynosiła 10,35 km², pojemność całkowita 161 mln m³, a wysokość zapory (zaporę ziemną z rdzeniem glinowym) 50 m.

W Ogólnym Planie Realizacyjnym „Zbiornika Wodnego Świnna Poręba na rzece Skawie” opracowanym przez Centralne Biuro Studiów i Projektów Budownictwa Wodnego „Hydroprojekt” w Warszawie w grudniu 1985 r., ustalono, że celem projektowanego zbiornika będzie zaspokajanie potrzeb wodnych aglomeracji katowickiej i województwa bielskiego, a także regulacja przepływów w Skawie poniżej zapory i redukcja fali powodziowej. Drugoplanowym celem zbiornika było wykorzystanie energetyczne powstałego spadku¹⁵. Obecnie zbiornik pełni funkcję ochrony przed powodzią (przepływ gwarantowany 6,4 m³/s przy przepływie w okresie suszy 0,77 m³/s) i ochrony przed suszą doliny Skawy i Wisły (w tym m.in. Krakowa oraz Wadowic). Produkcja energii elektrycznej wynosi około 14,8 GWh rocznie.

(akta kontroli str. 276, 371)

Początki lokalizacji zbiornika wodnego sięgają lat 1919–1920, gdy na zlecenie Rady Ministrów opracowano ekspertyzę na temat możliwości jego realizacji. Prace badawcze i studialne trwały od lat 60-tych, a w 1984 r. na podstawie Decyzji Prezydium Rządu nr 35/84 z dnia 25 czerwca 1984 r. rozpoczęto przygotowania do realizacji inwestycji. W dniu 5 sierpnia 1985 r. Urząd Wojewódzki w Bielsku-Białej udzielił Inwestorowi, tj. Dyrekcji Zabudowy Kaskady Górnej Wisły w Oświęcimiu pozwolenia wodnoprawnego¹⁶ na wykonanie zbiornika wodnego Świnna Poręba zaliczonego do I klasy ważności, złożonego z zapory ziemnej, urządzeń upustowych zaprojektowanych w postaci sztolni lub upustów dennych i przelewu powierzchniowego wraz z elektrownią wodną, ujęciem wodnym dla wodociągu Wadowic i kanałem odpływowym. Natomiast Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa decyzją z dnia 29 sierpnia 1986 r.¹⁷ zatwierdził *Założenia Techniczno-Ekonomiczne* budowy zbiornika. W 1986 r. inwestycję wprowadzono do budżetu państwa jako inwestycję centralną. Termin realizacji ustalono na lata 1986-1996. RZGW w Krakowie nie przedstawił dokumentów, które zawierałyby analizy wrażliwości, opłacalności i efektywności planowanej a następnie realizowanej inwestycji, w tym budowy EW Świnna Poręba.

Do 1999 r. finansowanie przedsięwzięcia *Budowa zbiornika wodnego Świnna Poręba* następowało z budżetu państwa (przekazano łącznie 225,9 mln zł). W latach 2000-2004 decyzją Parlamentu RP finansowanie inwestycji gospodarki wodnej, w tym budowy zbiornika wodnego Świnna Poręba przejął Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej¹⁸. Wysokość przekazanych przez NFOŚiGW środków w kwocie 152,3 mln zł nie pozwalała jednak na prawidłową, pod względem technicznym, realizację prac budowlanych¹⁹. W 2005 r. Parlament RP z inicjatywy poselskiej prowadził prace nad ustawą o ustanowieniu programu wieloletniego „Program budowy Zbiornika Wodnego Świnna Poręba w latach 2006-2010”. W celu zapewnienia możliwości realizacji harmonogramu na lata 2006-2010, w ustawie budżetowej na 2005 r. na realizację zbiornika przeznaczono kwotę 110,0 mln zł z Funduszu Restrukturyzacji Przedsiębiorców. Tempo realizacji przedsięwzięcia

¹⁵ Wyjaśnienia pismo znak: K.RUE.571.1.2024.RK z dnia 22 sierpnia 2024 r. podpisane przez Dyrektora RZGW w Krakowie.

¹⁶ Nr OS-II-72111/34/85.

¹⁷ Znak: GWi-2100/47/86.

¹⁸ Dalej: NFOŚiGW.

¹⁹ Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy o ustanowieniu programu wieloletniego „Programu budowy Zbiornika Wodnego Świnna Poręba w latach 2006-2010”.<https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/wqdruku/3814>.

uzależnione było od wielkości pozyskanych środków. W dniu 14 czerwca 2005 r. weszła w życie ustawa z dnia 4 marca 2005 r. o *ustanowieniu programu wieloletniego „Program budowy zbiornika wodnego Świnna Poręba w latach 2006-2010*²⁰, która przewidywała finansowanie inwestycji w całości z budżetu państwa. Łączne nakłady finansowe dla *Programu* miały nie przekroczyć kwoty 1 068,0 mln zł, ustalonej w cenach zadań z 2004 r. i przeliczanej według wskaźnika inflacji na ceny z roku ich realizacji²¹. Do wykonania przyjęto cztery Zadania: I - Zbiornik (w tym budowa elektrowni wodnej), II - Przebudowa dróg, III - Przebudowa kolei, IV - Ochrona zlewni zbiornika. Nadzór nad realizacją *Programu* powierzono ministrowi właściwemu do spraw gospodarki wodnej. Łącznie w latach 2006-2009 z zaplanowanej w ustawie kwoty 1 021,8 mln zł przekazano kwotę 552,2 mln zł (tj. 54,0%). Jednocześnie w 2010 r. rozpoczęto prace nad nowelizacją ustawy o *Programie*.

Od 1 stycznia 2011 r. ustawą z dnia 1 kwietnia 2011 r.²² został wprowadzony „Program budowy zbiornika wodnego Świnna Poręba w latach 2006-2013”, który zwiększył budżet inwestycji do wysokości 1 732,0 mln zł oraz wprowadził współfinansowanie ze środków NFOŚiGW w formie dotacji w rozumieniu art. 411 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska*²³. Podstawą zmiany ustawy o *Programie* w latach 2006-2010, która kończyła ważność w 2010 roku (oprócz konieczności przekazania środków na realizację inwestycji), była potrzeba: uwzględnienia 36,0% wzrostu kosztów inwestycji²⁴, aktualizacji pierwotnych rozwiązań projektowych wynikających z konieczności dostosowania do norm i przepisów, które w trakcie realizacji przedsięwzięcia uległy zmianie.

Ustawą z dnia 6 grudnia 2013 r. o *zmianie ustawy o ustanowieniu programu wieloletniego „Program budowy Zbiornika Wodnego Świnna Poręba w latach 2006-2013*²⁵, obowiązującą od dnia 30 grudnia 2013 r. zmniejszono łączne nakłady finansowe w latach 2011-2015 do kwoty 1 634,1 mln zł i przesunięto termin zakończenia *Programu* do końca 2015 r. Konieczność zmiany terminu wynikała z opóźnienia w realizacji linii kolejowej (Zadanie III) wraz z mostami kolejowymi – decyzję o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej otrzymano w listopadzie 2011 r., a pozwolenie na budowę uzyskano 3 sierpnia 2012 r.²⁶

W ustawie z dnia 13 maja 2016 r. o *dokończeniu budowy Zbiornika Wodnego Świnna Poręba*²⁷, określono, że finansowanie w latach 2016-2017 nie może przekroczyć kwoty 53 230,0 tys. zł, w tym: 2016 r. – kwoty 46 530 tys. zł; 2017 r. – kwoty 6 700 tys. zł. W ramach dokończenia budowy Zbiornika do realizacji przyjęto zadania dotyczące: I Zbiornika, II Przebudowy dróg, III Przeciwdziałania osuwiskom ziemi i likwidowania ich skutków dla środowiska.

(akta kontroli str. 13-14, 287, 283-314, 370-371, 376-384, 426-427)

²⁰ Dz. U. Nr 94 poz. 784. Dalej też: *Program*.

²¹ W tym w 2006 r. zaplanowano nakłady w kwocie 250,0 mln zł, w 2007 r. w kwocie 248,0 mln zł, w 2008 r. – 235,0 mln zł, w 2009 r. – 216,0 mln zł i w 2010 r. – 119,0 mln zł.

²² O zmianie ustawy o ustanowieniu programu wieloletniego „Program budowy Zbiornika Wodnego Świnna Poręba w latach 2006-2010” (Dz. U. Nr 105, poz. 613).

²³ Dz. U. z 2024 r., poz. 54, ze zm. Dalej: *Prawo ochrony środowiska*.

²⁴ Dla Zadania I – Zbiornik i Zadania II – Przebudowa dróg nastąpiła zmiana wartości kosztorysowej w związku z aktualizacją zbiorczego zestawienia kosztów. Dla obydwu zadań zwiększono zakres robót polegający na tym, że: do Zadania I – Zbiornik włączono roboty związane z ochroną zespołu dworsko-pałacowego w Jaszczurowej wpisanego na listę zabytków; do Zadania II – Przebudowa dróg dla odtworzenia układu komunikacyjnego wokół zbiornika, na wniosek samorządów, zakwalifikowano do realizacji kilka odcinków dróg lokalnych (m.in. droga Brańkówka – Wodniakówka – Gołębiówka, w Łękawicy, Zielona – Rzycki, zbiorcza w Skawcach, Świnna Poręba – Pustki, wzdłuż kolei z obiektami mostowymi) wraz ze zjazdami do posesji.

²⁵ Dz. U. z 2013 r. poz. 1653.

²⁶ Uzasadnienie do projektu ustawy o *zmianie ustawy o ustanowieniu programu wieloletniego „Program budowy Zbiornika Wodnego Świnna Poręba w latach 2006-2013*”. www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?nr=1955.

²⁷ Dz. U. poz. 927.

Budowa Elektrowni Wodnej Świnna Poręba

W efekcie przeprowadzonego przetargu nieograniczonego, w dniu 16 marca 2007 r. RZGW w Krakowie zawarł umowę z Biurem Studiów i Projektów Energetycznych „Energoprojekt-Warszawa” SA²⁸ na opracowanie dokumentacji projektowej budowy elektrowni wodnej w Świnnej Porębie na kwotę 1 385,9 tys. zł brutto z terminem realizacji do 16 maja 2008 r. Przedmiot realizacji umowy podzielono na osiem części w skład których weszły: Część I - wykonanie projektu budowlanego wraz z projektem zagospodarowania i częścią architektoniczno-budowlaną, jak również uzyskanie w imieniu Zamawiającego decyzji o pozwoleniu na budowę; część II - wykonanie projektu wykonawczego; część III - opracowanie ekspertyzy i projektu przyłączenia do systemu elektroenergetycznego; część IV - opracowanie zapytania ofertowego na dostawę hydrozespołu; część V - sporządzenie raportu oddziaływania inwestycji na środowisko; część VI - sporządzenie specyfikacji technicznych wykonania i odbioru robót budowlano-montażowych, przedmiary robót i kosztorysu inwestorskiego; część VII - opracowanie informacji Bezpieczeństwa i Ochrony Zdrowia (BiOZ); część VIII - wykonanie pozostałych prac.

(akta kontroli str. 135-142, 283-314)

W dniu 10 grudnia 2007 r. Wojewoda Małopolski wydał Decyzję²⁹ o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia dotyczącego budowy EW Świnna Poręba, zlokalizowanej przy zbiorniku wodnym Świnna Poręba w miejscowości Zagórze i Świnna Poręba, gmina Mucharz, powiat Wadowice, w Województwie Małopolskim.

Charakterystyka przedsięwzięcia obejmowała budowę EW Świnna Poręba o mocy zainstalowanej ok. 4 MW, realizowanej przy zbiorniku wodnym. EW miała składać się z dwóch jednakowych turbozespołów pionowych TG1 i TG2 z turbinami Kaplana oraz trzeciego turbozespołu TG3 z turbiną Francisa i z zakładaną produkcją energii elektrycznej na poziomie ok. 14,8 GWh rocznie. Projektowany budynek elektrowni zlokalizowany miał być na działce nr 1198/22 i 1200/1 w miejscowości Zagórze, gmina Mucharz. Obiekt, z wyjątkiem najwyższych kondygnacji, znajdować się miał pod poziomem terenu. Dolną część budynku elektrowni zajmować miały rury ssące turbin, a w prawej części komory odwodnieniowe (wód zaolejonych, wód oczyszczonych, odwodnienia rur ssących). Na wyższej kondygnacji znaleźć się miały generatory, urządzenia elektryczne odbioru mocy, sterowania oraz płaszczyzna montażowa. Suwnica do montażu turbozespołów miała się poruszać po wspornikowych półkach wypuszczonych z żelbetowych ścian elektrowni. Najwyższa kondygnacja miała objąć natomiast pomieszczenia urządzeń elektrycznych (w tym nastawnię) oraz pomieszczenie urządzeń sanitarnych.

Przy budynku elektrowni zaprojektowano stanowiska transformatorów blokowych, awaryjny zbiornik oleju z separatorem, stanowisko agregatu diesla oraz kanały kablowe wyprowadzane do mostu nad wylotem sztolni lewej. Powierzchnię wokół elektrowni zaplanowano utwardzić oraz ogrodzić.

Na etapie planowania inwestycji uwzględniono wykonanie: ośrodka zarybieniowego poniżej zapory Świnna Poręba (na prawym brzegu rzeki Skawa, na terenie ograniczonym korytami rzeki Skawa i wpadającego do niej okresowo potoku), składającego się z ośrodka zarybieniowego wraz z wylęgarnią ryb, przepławki - samolówki dla ryb oraz łowiska komercyjnego. Zaplanowano zasilanie ośrodka wodą z rurociągu energetycznego w ilości 0,5m³/s, dodatkowo wykorzystywaną przez

²⁸ Nr 454/IDR/2006.

²⁹ Nr SR.III.NT.6665-1-56-07.

łowisko komercyjne oraz przepławkę - samolówkę zlokalizowaną w dolnej części ośrodka.

W dniu 28 grudnia 2007 r. Wojewoda Małopolski udzielił RZGW w Krakowie pozwolenia wodnoprawnego na wykonanie elektrowni wodnej przy Zbiorniku Świnna Poręba oraz na korzystanie z wód rzeki Skawy do celów energetycznych EW Świnna Poręba. W decyzji wskazano, że przystąpienie do prac realizacyjnych elektrowni wodnej, będzie możliwe w końcowej fazie budowy obiektów zbiornika, przed rozpoczęciem jego pierwszego napełnienia. Ustalenie lokalizacji inwestycji celu publicznego nastąpiło decyzją Wójta Gminy Mucharz z dnia 23 stycznia 2008 r.³⁰

W *Umowie z dnia 1 września 1988 r.* (wraz z późniejszymi 70 aneksami³¹) Wykonawca przyjął do realizacji roboty budowlano-montażowe w generalnym wykonawstwie bez rozruchu na zadaniu inwestycyjnym pn. „Zbiornik Wodny Świnna Poręba” – zadanie nr 1. Zakończenie realizacji zadania miało nastąpić 30 września 2006 r. (§ 4 *Umowy*). Orientacyjną wysokość wynagrodzenia Wykonawcy określono na kwotę 503 994 642,32 zł brutto.

Budowa elektrowni finansowana była w zakresie Zadania I – Zbiornik w ramach ustawy z dnia 4 marca 2005 r. *o ustanowieniu programu wieloletniego pod nazwą „Program budowy zbiornika wodnego Świnna Poręba w latach 2006- 2010”*. Zgodnie z aneksem nr 41/2007 z dnia 10 lutego 2007 r. zawartym pomiędzy RZGW w Krakowie, a wykonawcą robót firmą Skanska SA, wyszczególnienie finansowania elektrowni wodnej zostało określone w wieloletnim harmonogramie finansowym na lata 2007-2010. Kwota przeznaczona na budowę elektrowni wodnej w tym okresie wyniosła 39 041,6 tys. zł.

(akta kontroli str. 16, 30-41, 143-172, 283-314, 337 [pliki: 034-057 i 061, 102-117], 375-378)

RZGW w Krakowie w dniu 22 maja 2012 r. złożył wniosek do Tauron Dystrybucja SA o określenie warunków przyłączenia (dla turbozespołu HZ3 – turbina Francisa) oraz otrzymał zapewnienie przyłączenia do sieci³² i zapewnienie odbioru energii elektrycznej z źródła o mocy przyłączeniowej 110 kW oraz dostawę energii elektrycznej o mocy przyłączeniowej 680 kW, między innymi dla pokrycia potrzeb własnych. Umowę o przyłączenie do sieci dystrybucyjnej Tauron Dystrybucja SA zawarło w dniu 29 sierpnia 2014 r. Następnie w dniu 11 czerwca 2012 r. RZGW w Krakowie złożył wniosek do Tauron Dystrybucja SA o określenie warunków przyłączenia (dla turbozespołów HZ1 oraz HZ2 – turbiny Kapłana) oraz otrzymał zapewnienie przyłączenia do sieci i zapewnienie odbioru energii elektrycznej z źródła o mocy przyłączeniowej 4400 kW oraz dostawę energii elektrycznej o mocy przyłączeniowej 180 kW, między innymi dla pokrycia potrzeb własnych. Umowę o przyłączenie do sieci dystrybucyjnej Tauron Dystrybucja SA zawarło 17 lipca 2014 r.

W dniu 7 października 2015 r. Małopolski Wojewódzki Inspektor Nadzoru Budowlanego w Krakowie wydał pozwolenie na użytkowanie obiektów budowlanych w zakresie budynku elektrowni wodnej składającej się z części podziemnej o konstrukcji skrzyni żelbetowej, o wymiarach w planie 14,0x21,5 m, o wysokości

³⁰ Nr UG 7331/6/08.

³¹ Umowę zawarto przed rozpoczęciem obowiązywania ustawy z dnia 10 czerwca 1994 r. *o zamówieniach publicznych* (Dz. U. z 1994 r. Nr 76 poz. 344, ze zm.) i ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. *Prawo zamówień publicznych* (Dz. U. z 2004 r. Nr 19 poz. 177, ze zm.). Wcześniej obowiązywała *ustawa z dnia 28 grudnia 1957 r. o dostawach, robotach i usługach na rzecz jednostek państwowych* (Dz. U. z 1958 r. Nr 3 poz. 7), którą uchylono z dniem 1 stycznia 1984 r. i od tego momentu instytucje publiczne nie miały obowiązku stosowania ustawowo regulowanych procedur. Instytucja zamówień była uregulowana w przepisach resortowych. Następnie ustawa z dnia 10 czerwca 1994 r. *o zamówieniach publicznych* uregulowała zasady wydatkowania środków publicznych.

³² Dalej: OSD.

17,70 m oraz części nadziemnej o konstrukcji murowanej z drewnianą konstrukcją dachu pokrytą blachą aluminiową (powierzchnia użytkowa: 188,7 m², kubatura: 1417 m³) a także nawierzchni dojazdowych, postojowych, manewrowych, ciągów pieszych, komunikacyjnych z dwoma dojazdami od istniejącej drogi zakładowej (o powierzchni netto 570 m²) wraz ze stanowiskiem transformatora i agregatu prądotwórczego.

W dniu 23 listopada 2015 r. RZGW w Krakowie zawarł umowę z firmą Skanska SA³³ na „Opracowanie dokumentacji rozruchowej wraz z wykonaniem rozruchu (Etap I – na sucho) na kwotę 2 450,0 tys. zł. Zakończenie realizacji zadania przewidziano na dzień 31 grudnia 2015 r. Przedmiotem umowy było opracowanie: a) dokumentacji rozruchowej - Etap I rozruch na sucho oraz Etap II rozruchu na mokro; b) instrukcji eksploatacyjnych; c) stanowiskowych instrukcji obsługi oraz d) wykonanie rozruchu Etap I (na sucho).

(akta kontroli str. 42-53, 126-134, 283-314, 337 [pliki: 129-134])

Rozpoczęcie rozruchu elektrowni związane było z uzyskaniem właściwego poziomu piętrzenia wody w zbiorniku. W listopadzie 2017 r. osiągnięto wymagany poziom piętrzenia (305,50 m n.p.m.). Napełnienie zbiornika wodnego przeprowadzono na podstawie zatwierdzonej „Aktualizacji instrukcji pierwszego napełnienia Zbiornika wodnego Świnna Poręba do rzędnej 305,67 m n.p.m.” (305,50 m n.p.m.) zatwierdzonej decyzją Marszałka Województwa Małopolskiego³⁴ z dnia 16 sierpnia 2017 r. Była to równocześnie decyzja udzielająca pozwolenia wodnoprawnego na szczególne korzystanie z wód rzeki Skawa, na piętrzenie i retencjonowanie wody rzeki Skawa na zbiorniku wodnym Świnna Poręba.

W dniu 25 września 2017 r. uzyskano gotowość wszystkich trzech generatorów do rozpoczęcia produkcji energii elektrycznej i wprowadzenia jej do sieci dystrybucyjnej. RZGW w Krakowie wnioskiem z dnia 14 czerwca 2017 r.³⁵ wystąpiło do Urzędu Regulacji Energetyki³⁶ o wydanie zaświadczenia o dopuszczeniu do udziału w aukcji. Zaświadczenie uzyskano w dniu 7 września 2017 r. W 2017 r. aukcja na sprzedaż energii elektrycznej, w której mogła wziąć udział EW Świnna Poręba nie odbyła się³⁷. W efekcie nie zakończono czynności rozruchowych, skutkujących pierwszym wprowadzeniem energii elektrycznej do sieci. Zgodnie z obowiązującym wtedy brzmieniem art. 74 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. *o odnawialnych źródłach energii*³⁸ jednym z warunków otrzymania wsparcia dla produkcji energii ze źródeł odnawialnych było, aby pierwsze wytworzenie energii nastąpiło po przystąpieniu i wygraniu aukcji. Wykonując rozruch technologiczny

³³ Nr 1429/IPR/2015.

³⁴ Znak: SR-IV.7322.1.253.2015.JR.

³⁵ Nr ID: 1897. Zaświadczenie o dopuszczeniu do udziału w aukcji OZE ustawodawca łączy z procedurą oceny formalnej przygotowania do wytwarzania energii elektrycznej w danej instalacji OZE, co wynika przede wszystkim z art. 75 ust. 3 ustawy OZE, zgodnie z którym: „procedurę oceny formalnej przeprowadza Prezes URE, na wniosek wytwórcy o wydanie zaświadczenia o dopuszczeniu do udziału w aukcji”.

Z przepisów ustawy OZE wynika, że posiadanie zaświadczenia jest niezbędne, aby wytwórcy energii elektrycznej w nowej i zmodernizowanej instalacji OZE mogli wziąć udział w aukcji, czyli aby mogli oni skutecznie złożyć ofertę w postępowaniu aukcyjnym.

³⁶ Dalej: URE.

³⁷ Z dniem 29 września 2017 r. weszło w życie rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 września 2017 r. *zmieniające rozporządzenie w sprawie maksymalnej ilości i wartości energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii, która może zostać sprzedana w drodze aukcji w 2017 r.* (Dz. U. poz. 1819) oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 września 2017 r. *zmieniające rozporządzenie w sprawie kolejności przeprowadzenia aukcji na sprzedaż energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii w 2017 r.* (Dz. U. poz. 1820). Przepisy ww. rozporządzeń w zmienionym brzmieniu nie przewidywały możliwości przeprowadzenia aukcji dla instalacji o parametrach odpowiadających parametrom EW Świnna Poręba.

³⁸ Dz. U. z 2023 r. poz. 1436, ze zm. Dalej: *ustawa OZE*.

przed aukcją, RZGW w Krakowie pozbawiłoby się możliwości udziału w systemie aukcyjnym.

Po zmianach administracyjnych związanych z powołaniem PGW Wody Polskie podjęto dalsze działania w wyniku których otrzymano od Prezesa URE zaświadczenie o dopuszczeniu do aukcji z dnia 21 września 2018 r. ważne do dnia 21 września 2019 r.³⁹ EW Świnna Poręba przystąpiła do aukcji AZ/12/2018 składając ofertę o numerze ID: 2870, która została wygrana w dniu 19 listopada 2018 r.⁴⁰

W dniu 1 października 2018 r. Prezes URE wydał dla EW Świnna Poręba o łącznej mocy zainstalowanej 4,610 MW (2×2,25 MW i 1×0,110 MW) koncesję⁴¹ na wytwarzanie energii elektrycznej. Koncesja miała obowiązywać do dnia 31 grudnia 2030 r.

(akta kontroli str. pismo str. 20, 31-112, 192, 232-282, 318-336, 424-426, 429-447)

W październiku 2017 r. podczas prac rozruchowych hydrozespołów doszło do niezamierzonego zadziałania zaworu upustowego hydrozespołu HZ2, w rezultacie czego pojawiło się nieprzewidziane zjawisko nadmiernych wahań ciśnienia w rurociągu derywacyjnym – uderzenie hydrauliczne⁴². W celu uniknięcia wystąpienia takiego zdarzenia w przyszłości, RZGW w Krakowie 30 października 2018 r. podpisał z Instytutem Maszyn Przepływowych umowę⁴³ na „Ustalenie przyczyn pojawienia się nadmiernego uderzenia hydraulicznego podczas zadziałania zaworu upustowego w EW Świnna Poręba” na którą wydatkowano 66,4 tys. zł. Audyt złożony z dwóch etapów trwał do lutego 2019. W dniu 25 października 2019 r. RZGW w Krakowie zawarło umowę z ZRE Gdańsk SA⁴⁴ dotyczącą zadania pn. „Działania niezbędne do uruchomienia i eksploatacji Elektrowni Świnna Poręba poprzez usunięcie przyczyny uderzenia hydraulicznego”, na którą wydatkowano 2 323,1 tys. zł. Na podstawie powyższej umowy oraz ekspertyzy Wykonawca inwestycji w ramach zawartej *Umowy z dnia 1 września 1988 r.* dokonał: 1) wymiany wadliwych napędów, 2) powtórzył próbę ciśnienia rurociągu derywacyjnego, 3) dokonał zmian w systemie sterowania elektrowni. W dniu 29 września 2020 r. podpisano protokół końcowy robót eliminujących powstawanie uderzenia hydraulicznego.

Dyrektor RZGW wyjaśnił⁴⁵, że po otrzymaniu sprawozdania końcowego od Skanska SA, nie otrzymano odpowiedzi o przyczynie zjawiska oraz o sposobie usunięcia efektu wzrostu ciśnienia w rurociągu derywacyjnym. *Zespół Rozruchowy* nie był w stanie określić przyczyn pojawienia się uderzenia hydraulicznego, dlatego ustalenie jego przyczyn zlecono Instytutowi Maszyn Przepływowych. Ekspertyza oprócz ustalenia przyczyn miała na celu podanie sposobu rozwiązania niezamierzonego wzrostu ciśnienia w rurociągu. Kosztów ustalenia przyczyn uderzenia hydraulicznego nie mógł ponosić Wykonawca budowy elektrowni wodnej, który wykonał *przedmiot Umowy* zgodnie z projektem, a wszystkie czynności rozruchowe przeprowadzał zgodnie z instrukcją rozruchu.

Od dnia 2 marca 2019 r. kiedy nastąpiło po raz pierwszy wytworzenie i wprowadzenie energii elektrycznej do sieci i jej sprzedaż w ramach systemu aukcyjnego, do czasu usunięcia awarii związanej z uderzeniem hydraulicznym tj. do 29 września 2020 r., EW Świnna Poręba pracowała z mocą 1,5 MW z uwagi na konieczność

³⁹ Nr 19102/Z00868-A/2018.

⁴⁰ Potwierdzone informacją Prezesa URE Nr 97/2018.

⁴¹ Nr WEE/1707/19102/W/3/2011/MOS.

⁴² Uderzenie hydrauliczne to nagły wzrost ciśnienia spowodowany nagłą zmianą prędkości przepływu w rurociągu.

⁴³ Nr 391/RPI/2018/NN.

⁴⁴ Nr umowy 1542/ZZZ/2019.

⁴⁵ Pismo znak: K.RUE.571.1.2024.RK z dnia 9 września 2024 r.

nie przekroczenia w rurociągu derywacyjnym poziomu ciśnienia w wysokości 6 bar (przepływ < 6 m³/sek). W tym czasie pracował jeden hydrozespół, drugi zaś pozostawał w gotowości do pracy. Było to spowodowane tym, że zwiększenie mocy elektrowni poprzez uruchomienie drugiego hydrozespołu mogło wywołać wzrost przepływu oraz ciśnienia w rurociągu derywacyjnym, co w konsekwencji mogłoby skutkować rozszczelnieniem rurociągu derywacyjnego i awarią.

(akta kontroli str. 19, 59-90, 192-193, 337 [pliki: 063-082], 373, 396-413, 425-426, 448-512)

W dniu 18 kwietnia 2019 r. doszło do awarii turbozespołów HZ1 i HZ2. Przyczyną awarii było zatarcie głowicy sterującej łopatkami wirnika. W turbozespole HZ1 wymieniono drąg regulacyjny i zabudowano nową głowicę sterującą. W turbozespole HZ2 zabudowano nową głowicę sterującą. W wyniku awarii turbozespół HZ1 nie pracował do 3 lipca 2019 r. (w tym dniu został włączony do ruchu próbnego), a do 22 lipca 2019 r. nie pracował turbozespół HZ2. Po usunięciu awarii i włączeniu do ruchu próbnego stwierdzono, że oba turbozespoły pracują prawidłowo. Turbozespół HZ3 pracował bez zakłóceń. W wyniku wystąpienia awarii nie generowano energii elektrycznej w okresie od 18 kwietnia 2019 r. do 3 lipca 2019 r. z turbozespołu HZ1 lub HZ2 (z uwagi na zjawisko uderzenia hydraulicznego pracować mógł tylko jeden z hydrozespołów HZ1 lub HZ2).

(akta kontroli str. 19-22, 54-58, 337 [pliki: 004-014, 118-119], 348-349, 373, 396-414)

Finansowanie inwestycji

Źródłami finansowania inwestycji były środki zewnętrzne na które składało się w 42,0% finansowanie pochodzące z budżetu państwa oraz 58,0% stanowiły dotacje z NFOŚiGW. Łączny koszt budowy dla zadania „Zbiornik wodny Świnna Poręba” na dzień 31 grudnia 2017 r. wyniósł 2 170 531,0 tys. zł wobec zaplanowanych 2 207 651,0 tys. zł (tj. 98,3% zaplanowanej kwoty).

Wynagrodzenie dla Generalnego Wykonawcy wyniosło 44 420,5 tys. zł. Środki własne PGW Wody Polskie na wydatki poniesione po 1 stycznia 2018 r. stanowiły kwotę 5 208,9 tys. zł i były to środki przeznaczone na ustaleniem przyczyn uderzenia hydraulicznego, przeglądy zainstalowanych urządzeń, działania niezbędne do uruchomienia i eksploatacji oraz dokończenie rozruchu EW Świnna Poręba.

Łączny koszt budowy EW Świnna Poręba wyniósł 46 308,5 tys. zł z czego 19 912,4 tys. zł pochodziło z budżetu państwa, a kwotę 26 396,1 tys. zł stanowiły środki z NFOŚiGW.

Szczegółowej kontroli poddano próbę wydatków na którą składało się 11 faktur o łącznej wartości 5 208,9 tys. zł. (tj. 100% wydatków środków własnych PGW Wody Polskie poniesionych w okresie objętym kontrolą). Badanie wybranych wydatków dokonanych przez RZGW w Krakowie wykazało, że były one ponoszone na cele związane z realizowaną inwestycją.

(akta kontroli str. 14, 189, 213-214, 228-231, 337 [pliki: 083-094 i 097])

1.2 Efekty w zakresie zwiększenia wykorzystania potencjału hydroenergetyki w elektroenergetyce

Opis stanu
faktycznego

Zainstalowana moc elektrowni EW Świnna Poręba wyniosła 4,610 MW. Energia elektryczna po raz pierwszy została wyprodukowana w dniu 2 marca 2019 r. Produkcja energii elektrycznej w poszczególnych latach okresu objętego kontrolą wyniosła odpowiednio [w MWh]: 2019 r. – 6 378,611; 2020 r. – 12 837,761; 2021 r. –

24 192,447; 2022 r. – 18 202,193; 2023 r. – 25 452,481. Natomiast przychody ze sprzedaży energii elektrycznej w latach 2019-2023 wyniosły 37 460,4 tys. zł.

Ilość energii jaką RZGW w Krakowie jako wytwórca zobowiązał się sprzedać w ramach systemu aukcyjnego w okresie od 1 lipca 2019 r. do 30 czerwca 2034 r. wyniosła 285 000,0 MWh za cenę 479,99 zł/MWh, w tym w 2019 r. – 9 500,0 MWh a następnie w poszczególnych latach okresu 2020-2033 po 19 000,0 MWh oraz w 2034 r. – 9 500,0 MWh. Ilość energii, którą wytwórca zobowiązał się dostarczyć w ramach systemu aukcyjnego w latach 2019-2022 (tj. w pierwszym okresie rozliczeniowym) wyniosła 66 500,0 MWh zaś w latach 2023-2025 (tj. w drugim okresie rozliczeniowym) wyniosła 57 000,0 MWh. RZGW w Krakowie wywiązał się z tego obowiązku. W pierwszym okresie rozliczeniowym minimalna ilość wytworzonej energii elektrycznej spełniającej warunek określony w art. 168 ust. 15 ustawy o OZE dotyczący wytworzenia min 85% oferowanej ilości energii elektrycznej wyniosła: 56 525,000 MWh, a do sieci wprowadzono: 57 889,419 MWh (awarie, które wystąpiły na turbozespołach HZ1 oraz HZ2 nie spowodowały braku realizacji umowy wynikającej z wygrania aukcji).

Przychody z tytułu wsparcia za okres rozliczeniowy trwający od marca 2019 r. do grudnia 2022 r. wyniosły 4 736,3 tys. zł. Bieżący – drugi okres rozliczeniowy trwa od 2023 r i zakończy się w 2025 roku. Według wyjaśnień dyrektora RZGW w Krakowie⁴⁶ z uwagi na skokowy wzrost cen energii elektrycznej (na skutek zawirowań cen surowców i paliw na rynkach światowych w tym na Towarowej Giełdzie Energii⁴⁷) od września 2021 r. do końca 2022 r. wystąpiła kumulacja salda dodatniego spowodowana tym, że cena energii elektrycznej na TGE przewyższała zwaloryzowaną cenę z oferty z przeprowadzonej aukcji. Na koniec pierwszego okresu rozliczeniowego, przypadającego na dzień 31 grudnia 2022 r. dodatnie saldo wyniosło 6 167,7 tys. zł. Zgodnie z ustawą o OZE dodatnie saldo powstałe w latach 2019-2022 nierozliczone z ujemnym saldem w ramach składanych wniosków do Zarządcy Rozliczeń SA o pokrycie ujemnego salda do końca 2022 roku, należy zwrócić po zakończeniu całego okresu wsparcia, nie później niż przed upływem sześciu miesięcy od zakończenia okresu wsparcia, tj. do 1 września 2034 r.

(akta kontroli str. 15, 24-29, 163-169, 372, 385-395, 426)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

IV. Uwagi i wnioski

W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag i wniosków pokontrolnych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Departamentu Gospodarki, Skarbu Państwa i Prywatyzacji. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust.2 ustawy o NIK,

⁴⁶ Pismo znak: K.RUE.571.1.2024.RK.

⁴⁷ Dalej: TGE.

nie przysługuje wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Warszawa, dnia 18 września 2024 r.

Kontrolerzy
Milena Tymendorf
Główny specjalista kp.

/-/

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Departament Gospodarki,
Skarbu Państwa i Prywatyzacji
p.o. Dyrektor
Jakub Niemczyk

/-/

.....
podpis

Andrzej Wiszniewski
Specjalista kp.

/-/

.....
podpis